

Romano hangos

ROMSKÝ HLAS • ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE • ROČNÍK 25 • ČÍSLO 13 • VYŠLO 29. ZÁŘÍ 2023

CENA 24 Kč

Irena Eliášová:
**Nanavista hin bibacht veca/
Nenávist je zlá věc**
strana 4, 5

Tomáš Ščuka:
O spiritualitě Romů
strana 3

S psycholožkou Andreou
Tibenskou o magii, intuici
a umělé inteligenci
strana 6, 7

ZPRÁVY

Praha – Ve čtvrtek 21. září po dlouhé nemoci zemřel Jiří Demeter, člen známého souboru Khamoro. Informuje o tom zpravodajský server Romea.cz. Jiří Demeter se narodil 30. dubna 1963 v Praze a pocházel z rodiny Sidorů. Jeho otec byl policista a synové měli talent k hudbě. Té se věnoval i Jiří v podstatě od útlého mládí. Jeho rodiče založili v osmdesátých letech minulého století toho času velmi známý soubor Khamoro a Jiří Demeter byl jeho lídrem.

Mladá Boleslav – V sobotu 23. září se uskutečnil večer romských bojovníků Gladiator's Fight Night. Diváci viděli celkem 13 soubojů v boxu, MMA a K1. V hlavním zápase večera zvítězil veterán Pavel Kravec, který porazil Milana Kokyho. Ten zcela vyčerpan svůj souboj vzdal. Večer uváděl Richard Samko.

Praha – Uprchlíci z Ukrajiny, kteří v Česku pracují, zaplatí letos na odvodech kolem 12 až 15 miliard korun. Na začátku tohoto týdne mělo práci celkem 113 000 lidí s dočasnou ochranou. Na tiskové konferenci po jednání vlády to řekl ministr práce Marian Jurečka (KDU-ČSL). Ministerstvo práce připravuje další novelu zákona lex Ukrajina, v pořadí už sedmou. Norma by podle mi-

Pokračování na str. 2

Drogy nám ničí mladou generaci, zastavme to!

Závislosti na drogách se ve společnosti nezbavíme. Co však můžeme dělat, je upozorňovat své nejbližší na rizika užívání omamných látek.

Osudy některých drogově závislých jsou tragické. Přesto je boj proti výrobě a distribuci drog na bodu nula. Přitom počet uživatelů drog kaž-

dým rokem prudce stoupá, na varny dnes můžete narazit v sousedním bytě. Státní protidrogová politika je evidentně nedostatečná. Otázkou

zůstává, proč tomu tak je? Vždyť tyto sociálně patologické

Pokračování na str. 2

ROMA ISAF – fungujeme jako tým, jako rodina

Airsoftový protiteroristický tým ROMA ISAF existuje teprve něco málo přes rok, ale už se účastní mezinárodních soutěží a je respektovaným tělesem na airsoftové scéně. Tomáš Husár aka ROMA ISAF Bravo 1 je zakladatelem týmu, jeho velitelem a držitelem zbraně Predator M4. Jeho zástupcem je jeho bratr Zdeněk Husár aka ROMA ISAF Bravo 2, který je držitelem zbraně Specna Arms M4. S oběma muži jsme udělali rozhovor, ve kterém představujeme sedmi až osmičlenný protiteroristický tým airsoftových hráčů. Setkali jsme se na paintballovém a airhřišti REDHILL v brněnských Bohunicích.

Tomáši, jak vás napadlo založit tento tým?

Chyběl nám společný koníček s bratrem, tak jsme to nějak dali před rokem dohromady. A už na prvních soutěžích jsme zvítězili nad něko-

lika uznávanými týmy a získali viditelnou pozici na airsoftové scéně. Už je nás osm a hodně nás to baví.

Jak se vám to podařilo?

Máme mezi sebou skvělé vztahy a jeden druhého v procesu hry podporujeme. Mnozí skvělí hráči v dobrých týmech nehrají týmově, ale každý sám za sebe. My jsme sehraní a rozumíme si. Umíme si vynadat a umíme se pochválit. Samozřejmě, že i nám se stává, že prohráváme, ale v tu chvíli se semkneme a držíme při sobě. Máme v týmu skvělé útočníky, kluky, z nichž každý se specializuje na svoje umění. Petr „Bravo 3“ Glazonov je skvělý taktický útočník na blízkou i dlouhou vzdálenost. Kuba „Bravo 4“ Jančo je radista a dokáže se svým AK-47 udělat na hřišti pěknou paseku.

Pokračování na str. 4

ZPRÁVY

Dokončení ze str. 1

nistra měla prodloužit možnost poskytování podpory a případně upravit podmínky jejího vyplácení. Naposledy se pravidla zpřísnila od července. Podle údajů ministerstva vnitra bylo v ČR k nedělní půlnoci 367 700 dětí a dospělých s vízem k ochraně. Většinu tvoří ženy a děti.

Německo – Němci se stále více hlásí ke krajně pravicovým postojům, pravicově extremistické postoje sdílí každý dvanáctý obyvatel Německa. Vyplývá to ze zveřejněné studie Nadace Friedricha Eberta (FES), kterou vypracovali vědci pod vedením sociálního psychologa Andrease Zicka z Bielefeldské univerzity. Zick na tiskové konferenci řekl, že v Německu roste podpora názorů, které diktaturu vnímají jako správné státní zřízení a které jsou xenofobní a antisemitské. Nadace má úzké vazby na vládní sociální demokracii (SPD).

Hola hola, škola volá

Prázdniny utekly jak voda a my tu máme období školní docházky. Pro každé dítě je příprava do školy stresující a pro některé děti je vyčerpávající, než si na školní režim zvyknou. Samozřejmě, že zvědavost a hravost je u dětí přirozená věc. Děti chtějí poznat nové kamarády, těší se na nové vjemy a prostředí. I u samotných rodičů dítěte je školní období stresující. Práce s chystáním svačiny, kontrola žákovské knížky, podepisování a kontrolování domácích úkolů, návštěvy třídních schůzek, vyzvedávání dítěte ze školy... Je to pro obě strany náročné období, ale jak se říká, nestresovat, všechno se dá zvládnout!

Připravila jsem si pro vás článek o tom, co by všechno mělo vědět dítě, které začne chodit do školy.

1. Znat své jméno a příjmení. Taky jména svých rodičů a adresu bydliště.
2. Umět se rychle obléknout, zavázat tkaničky a zapnout knoflíky.
3. Umět si každé ráno umýt obličej a ruce, a to i před každým jídlem.
4. Vědět, v kolik hodin vstávat a v kolik hodin začíná vyučování.
5. Vědět, co se má nosit v aktovce.
6. Poznat geometrické tvary a základní barvy.
7. Umět vystříhnout obrázek z papíru a různé tvary.
8. Umět pozdravit.
9. Vědět, kde je pravá a levá ruka.
10. Umět počítat do deseti.

Pozdrav: Když vcházíš do školy, je slušné a zdvořilé učitele pozdravit. Většinou se zdraví: Dobrý den. A když pak odcházíš: Na shledanou.

Kdy probíhá školní vyučování? První školní hodina začíná v 8.00, a to celý týden. To znamená pondělí, úterý, středa, čtvrtek, pátek. Do školy chodíme 5 dní v týdnu a dva zbylé dny, sobota a neděle, jsme doma. Hodina trvá 45 minut a 10–15 minut je pak čas na přestávku, kdy se nachystáme na další hodinu, podle toho, co zrovna máme napsané v rozvrhu.

Školní aktovka: V aktovce se nosí školní učebnice, sešity, notýsek na známkování, pozdrdo s tužkami, pastelkami a perem, svačina s ubrouskem, pití, papuče na přezutí.

Školní přezůvky: Ve škole je vždy čisto. Proto bychom do školy měli chodit taky čistě oblečení a v čistých přezůvkách. Boty, ve kterých jsme do školy přišli, a bundu si pak necháváme ve školních šatnách, které se zamýkají.

Přestávka: Přestávku ve škole vždy uslyšíme hlasitým zvoněním. Přestávku můžeme využít k odpočinku, občerstvení, povídání si se spolužáky, návštěvě WC. Žák nesmí odejít z budovy, pokud to učitel nepovolí.

Čas oběda: Čas oběda ve školní jídelně je v 11.30 hodin. V jídelně se chováme slušně a dojídáme jídlo, které kuchařky uvařily. K obědu je k dispozici vždy nějaké ovoce nebo zelenina. V jídelně se chováme tak, abych nevyrušoval druhé děti, když právě obědvají. Jídlo sním tak, abych se stihl připravit na hodinu. Nebo, pokud mi vyučování končí, odcházím do šatny a domů. Nebo počkám na místě před budovou školy, kde mě někdo z rodičů vyzvedne.

Škola nemusí být jen o učení a povinnosti, disciplíně, ale také o nových rituálních činnostech, které se postupem času dítě naučí používat. Rodiče by měli dítě podporovat a motivovat ve vzdělávání. Měli by nastavit pravidla a určitý režim, který vede ke zdravému vývoji dítěte a posilování jeho zájmů. A jedna z nejdůležitějších věcí je čas. Rodič by si měl najít dostatek času, který tráví čistě se školou a dítětem. Procvičovat, doučovat, učit se, společně čist, dohlížet na psaní domácích úkolů a nesmí chybět ani pauza, pokud je toho pro dítě hodně najednou. Také je nutné, aby v místnosti, kde se dítě učí s rodiči, nebyly žádné elektronické přístroje jako je telefon, notebook, počítač, iPad atd., které rozptylují pozornost dítěte.

Milí rodiče a malí školáčky, přeji vám, ať máte odvalu se školy nebát. Ať je pro vás škola hrou i zábavou. Buďte chytrí a uče se vzájemně mezi sebou.

Veronika Kačová

Drogy nám ničí mladou generaci, zastavme to!

Dokončení ze str. 1

jevy mají negativní dopad na celou společnost. Drogově závislé už nepotkáváme jen na méně frekventovaných místech. Dnes je vidáme za bílého dne v parcích, v dopravních prostředcích i na úřadech. V sociálně vyloučených lokalitách jsou pak v důsledku chudoby dopady mnohonásobně vyšší.

Ve městě Brně je situace dlouhodobě neměnná a zhoršující se rok od roku. Policie i další odpovědné složky o situaci velmi dobře ví, mám však dojem, že i zde chybí reálné řešení, jak situaci zlepšit. Tento flegmatický přístup ovšem ničemu nepomáhá. Nechat odpovědnost neziskovému sektoru je také velmi nezodpovědné. Bez nástrojů veřejné moci totiž nic nezmůžete.

V souvislosti s výše uvedeným stavem si dovoluji připomenout nedávnou kauzu primátorky města Brna Markéty Vaňkové. Přes soci-

ální sítě v srpnu kolovala fotografie, kde je zachycen moment, jak její náměstek, Robert Kerndl (stojící na fotografii vedle primátorky), platí druhé osobě za tzv. lajny bílého prášku (dle jiných médií kokainu či jiné drogy). Její vyjádření k věci působí velmi nedůvěryhodně, původní vyjádření hovořilo o fotomontáži. Později ale doplnila, že pravost fotografie, na které je zachycena se svým náměstkem, nemůže potvrdit ani vyvrátit. Současně připustila, že k podobné situaci mohlo před několika lety dojít. Přítomnost drog si však nevybavuje. Později prý dostala informaci, že by fotografie mohla být pořízena před dvěma až třemi lety v nočních hodinách. „Je pravdou, že jsem si uvědomila, že ke společenské události skutečně došlo. Neuvědomuji si však, že by tam docházelo k jakékoli aktivitě, která je na fotografii zachycena. Stoprocentně to ale vyloučit nemůžu.“ Její náměstek však na přímý do-

taz novinářů nepopřel, že se do podobných situací dostává, se slovy: „Nejsem svatý muž.“

Přes negativní reakce ze strany veřejnosti byla celá kauza poměrně krátce poté uzavřena. Koaliční partneři se k události zachycené na fotografii nijak nevyjádřili. Důležité je podle nich především to, jak brněnská primátorka vykonává svoji funkci. Stávající koalice podle nich funguje. Od jiných politiků zase padaly argumenty, že ve volném čase jde přece o zcela soukromou záležitost.

Určitě nelze popřít fakt, že i špatné zkušenosti do života člověka patří. Pokud se ale bavíme o užívání drog představiteli města, jde z mého pohledu o výsměch veřejnosti. Zároveň, a o to je to horší v této věci, dochází k jakémusi signálu do veřejného prostoru, že drogy jsou prostě ok a není třeba je řešit. Bohužel už nikdo neřeší, že se tímto přístupem posouváme hodnotově níže.

Tomáš Ščuka

Proběhl 2. ročník festivalu Zažít Nový Jičín jinak

Iniátorem a hlavním koordinátorem slavností Zažít město jinak je spolek AutoMat. AutoMat, spolu s místními, uspořádal sousedský festival, který zaštiťoval místostarosta Mgr. Ondřej Sirovátka. Cílem festivalu je prosazení lepšího prostředí pro kvalitní život ve městě. Podporuje veřejnou, pěší a cyklistickou dopravu i rozumné používání aut. Přináší inspiraci z evropských metropolí a aktivizuje lidi k pozitivní proměně ulic a veřejného prostoru. To vše podle motto: „Společně s vámi tvoříme město, ve kterém chceme žít!“

V sobotu 16. září, od 13 do 19 hodin, se v prostředí parku u Dolní brány uskutečnil druhý ročník sousedského festivalu Zažít Nový Jičín jinak. V čele realizátorů festivalu byla Lucie Jančaříková. Festival všem účastníkům a divákům nabídl bohatý program, na němž se podíleli talentovaní umělci a místní kreativní obyvatelé, díky kterým byla atmosféra festivalu příjemná a nesla se ve veselé náladě. Pro

všechny zúčastněné byl připraven bohatý program: tvořivé dílny, nevšední procházky městem, šifra, taneční a pěvecká vystoupení, hry pro děti i dospělé, malování na obličej, angličtina pro předškoláky, šachy, hobby horse, výstavy, přednášky, swap rostlin, občerstvení, káva a mnoho dalšího.

Na pódiu jste mohli vidět taneční vystoupení ZUŠ a spolu s nimi i ukázkou vystoupení židovských tanců. Své pohybové brazilské umění předvedla Capoeira. Zahrála kapela Divohraní, Moka hudba a písničkář a kytarista Tom Strom. Po nich následovala místní kapela Ta Hakuna se zpěvačkou Nikol a Fěil a Tu.

Veronika Kačová se společně s nízkoprahovým zařízením Bunkr ve městě Nový Jičín věnuje místním dětem a mladým lidem a podporuje je na jejich cestě z dětství do dospělosti. Snaží se je podpořit ve zdravém sebevědomí a ovlivňovat jejich hodnoty a životní styl tak, aby z nich vyrostli cílevědomí

a krásní mladí lidé. Společně s dětmi z nízkoprahu předvedli své pěvecké a hudební číslo, které neslo název Giľaven amenca – Zpívejte s námi.

Během celého programu jste si mohli dát výbornou kávu Magdy Jedličkové Ke Kafi a něco dobrého na zub. Své procedury tu nabízela kosmetická služba pro zdraví Tian-De, návštěvníci mohli zkusit masku proti vráskám, hřejivé náplasti proti bolesti a jiné výrobky. Prostor se nabízel i prodejcům handmade výrobků. Nízkoprahové centrum Bunkr a rodinné centrum Provázek zaměstnalo během celého odpoledne svými aktivitami i děti. Festival splnil svá očekávání. A opravdu se na tento sousedský festival přišli podívat i místní Romové, což je také jedním ze záměrů festivalu.

Tímto bych chtěla poděkovat za pozvání, že jsem společně s klubem Bunkr mohla děti připravit na pěvecký program, který měl u lidí pozitivní ohlas. **Veronika Kačová**
foto: Michal Kristek

Předseda kanadského parlamentu se omluvil za poctu ukrajinskému imigrantovi, který bojoval za nacisty

Předseda dolní komory kanadského parlamentu Anthony Rota se omluvil, že při návštěvě ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského v Kanadě vzdal hold 98letému ukrajinskému imigrantovi, který za druhé světové války bojoval na straně nacistů. Informovala o tom dnes agentura Reuters.

Anthony Rota na pátečním zasedání parlamentu uvítal kanadského občana ukrajinského původu Yaroslava Hunku a ocenil ho jako „ukrajinsko-kanadského veterána druhé světové války, který bojoval za nezávislost Ukrajiny proti Rusům, a ukrajinského a kanadského hrdinu“.

Ocenění Hunky ze strany předsedy Poslanecké sněmovny odsoudila v neděli židovská organizace pro lidská práva Přátelé Střediska Simona Wiesenthala a vyzvala Rotu k omluvě. (Rotovy) výroky „ignorují fakt, že Hunka byl členem 14. granátnické divize SS, nacistické jednotky, jejíž zločiny proti lidskosti během holokaustu jsou dobře zdokumentovány,“ uvedla organizace. „To, že válečný veterán, který sloužil v nacistické jednotce, byl v parlamentu

oceněn potleskem vstaje, je šokující,“ dodala organizace.

Divize SS Galizien, což bylo označení pro 14. granátnickou divizi SS, byl útvar původně vytvořený z haličských dobrovolníků ukrajinského původu, který bojoval na straně Německa proti Rudé armádě. Agentura Reuters v této souvislosti připomněla, že desítky tisíc Ukrajinců se za druhé světové války připojily k nacistům, které vnímali jako osvoboditele od sovětského útlaku. Miliony dalších Ukrajinců bojovaly v řadách sovětské Rudé armády.

Incident v kanadském parlamentu podle Reuters nahrál ruskému prezidentovi Vladimíru Putinovi, který loni v únoru zahájil invazi na Ukrajinu, což odůvodnil nutností sousední zemi „demilitarizovat a denacifikovat“. Kreml dnes označil ovace pro ukrajinského člena někdejší nacistické jednotky za skandální.

„Mnoho západních zemí, včetně Kanady, vychovalo mladou generaci, která neví, kdo na čí straně bojoval a co se za druhé světové války

stalo. Neví nic o hrozbě fašismu,“ prohlásil dnes podle agentury Reuters mluvčí Kremle Dmitrij Peskov. Rusko v současné době vede „nesmiřitelný boj proti fašismu, který se pokoušel zabydlet v centru Evropy, na Ukrajině,“ dodal Peskov.

Rota se v neděli za své vyjádření omluvil a uvedl, že ocenění ukrajinského rodáka v parlamentu byla jeho iniciativa. Hunka prý totiž pochází z jeho volebního obvodu. „Později jsem se dozvěděl nové informace, takže toho nyní lituji,“ prohlásil. „Především bych se chtěl omluvit židovským komunitám po celé Kanadě a ve světě,“ dodal.

Kanadský premiér Justin Trudeau se od záležitosti distancoval. Uvedl přitom, že on ani ukrajinská delegace nebyli o pozvání Yaroslava Hunky do parlamentu informováni.

Opoziční předák Pierre Poilievre nicméně vládu kritizoval za „závažnou chybu“. „Odbor protokolu premiérovy kanceláře nese odpovědnost za schvalování všech hostů a programu státních návštěv tohoto typu,“ uvedl šéf konzervativců. **ČTK**

KOMENTÁŘ O spiritualitě Romů

TOMÁŠ ŠČUKA

Duchovní život Romů má v komunitě velký význam. Naše víra byla odjakživa rozmanitá. Někteří věří na pověry, mule (duchy), jiní zase na kouzla a magii. Mezi Romy najdeme zastánce všech duchovních proudů. V Evropě jsou Romové křesťané, v poslední době mezi aktivně věřícími Romy u nás dokonce přibývá protestantů. Na Blízkém východě a v severní Africe jsou ovšem Romové, kteří si říkají Domari, muslimové, mnoho muslimských Romů je i na Balkáně.

Jistě se shodneme, že spiritualitu ovlivňuje prostředí. Ve svém příspěvku se proto chci věnovat křesťanskému prostředí České republiky a Slovenska, protože obě tyto země byly a jsou pro současné duchovní směřování Romů u nás důležité. Čeští Romové jsou většinou potomky těch, kteří se v několika vlnách přistěhovali ze Slovenska po 2. světové válce do volného prostoru vytvořeného odsunutím třech milionů Němců.

Vliv církve směrem k Romům má dopad nejen na minulost, ale i jejich dnešní vnímání. Církev působila i působí často dvojznačně – kromě pozitivních příkladů lidskosti můžeme najít i příklady naprosto odpudivé. Proto raději zmíníme, že církev na Slovensku a na Zakarpatské Ukrajině, která k nám také svého času patřila, usilovala o integraci všech, kteří se k ní hlásili, včetně těch nejhudších. Romové ze slovenských osad docházeli do kostelů, kde jim obvykle patřily zadní lavice určené těm nejhudším.

Ze Slovenska si některé rodiny přinesly jazyk. Když se doma modlí, modlí se slovensky, i když hovoří česky. Po přestěhování do Čech dost Romů cítilo, že v místních kostelech nejsou vítáni. Ano, i tyto jevy mohou mít vliv na spiritualitu Romů. Na základě veřejně dostupných průzkumů má český národ vůbec nejhorší vztah k Romům v celé Evropské unii. Otázkou zůstává, zda je tento postoj i v našich církvích?

Značné množství Romů ze Slovenska i z České republiky se v průběhu posledních 30 let vystěhovalo do některých západních zemí. Víru si buď přinesli s sebou, nebo ji našli až v cizině. V britském království vznikla celá řada romských sborů. Ze Západu nám pak v posledních letech přišli misionáři, kteří založili romské sbory v řadě měst České republiky.

Za specifickou můžeme považovat víru na mule – duchy zemřelých, kteří se pozůstalým zjevují ve snu, a tradiční čarodějnictví – věštění z ruky, kartářství a podobně. Výklad snů je pro Romy také důležitý a může sloužit jako základ duchovních rozhovorů.

Podstatou však zůstává, že ani zde Romové netvoří jednotnou víru, postoj, náboženství, jen proto, že jsou národnostní menšinou. Když se potkají dva Romové, nemohou mít na vše stejný názor a postoj jen skrze stejnou etnicitu.

Navíc názory či víru v průběhu života měníme. Jakési proměny vnímáme i v našem prostředí. Mohou nám být blízké či naopak dosti vzdálené. Základem je, dle mého soudu, aby byly zdravé a nenásilné! Lidská víra je předně subjektivní záležitost každého z nás. Vnučování, upozorňování, jakékoliv přesvědčování může působit pro okolí uměle. A to je špatně!

Přirozenost by měla být základním kamenem při pěstování víry.

O Roma vakeren
pořad ČR určený pro Romy.
www.romove.cz

Nanavistá hin bibacht veca...

So pes džal pal mande, me nadžanav, so hin nanavistá, vašoda hoj šoha odava našundom. Kecivar andro miro iletos mange o manuša kerenas namištes, th'avka nasas andre mande e nanavistá, mindig phenavas mange: „Jov hin dilino...“ the miro iletos džalas dureder. Buterval sar džavas andre buti, the vareko sas pre mande bibacht, mukhavas avka. E gadži mandar phučelas: „Tu nič lake nakereha?“ Phenavas lake pale: „Na, the soske, kaj hihi dilihi?“ Avka hin čačo, šoha namušinavas man te peľinel abo te marel, varekana o gadžija ke mande sas ajse bibacht, hoj našfik avri likeravas, th'avka andre mande naavelas e nanavistá. Amen o Roma igen mištes džanas, s'odava hin e bari nanavistá, le gadžendar, keci berša adaj dživas, the uliľam adaj, th'avka amen nakamen te dikhel pro jakha. Me pametina, vaš oda mange napačinel, hoj amare Roma tiž adaďives igen džungales nanavidzinen le Ukrajincen. Mange nane mištes olestar, sar amare Roma pes sikhaven, sar džanen te nanavidzinel, sar den džungali duma, the ajse lava, mange olestar nane mištes.

„Mange nadžal andre godi, hoj tuke hin mištes, hoj adaj hine o Ukrajinci,“ phenel mange amari suseda, e cholardi gadži.

Bešas paš amari karčmica, sam adaj dosta, the vakeras pal amaro dživipen, the pal o starosťada adadiveskere.

„Na, tiž nasom rado, ale nakerava pre lende bibachťalipen...“

„Hi, tu sal igen paťivali Romňi, nadžanes te kerel erďavipen...“

„Na, nasom paťivali, ale me džanav, savo odava hin namištes, kana vareko man nanavidzinel...“

„Odija gadži phenel čačo, ola Ukrajinci hine igen bibacht, amen le Roman murdarkerena...“ kezdinel te vakereľ phureder romňi, lakeri čhib igen zoraľi.

„Demeterovo, amen o Roma igen lačhes džanas, s'odava hin nanavistá, bisterďal, sar amen o parne nanavidzinen?“

„Na, nabisterďom, ale akaňik džal pal o Ukrajinci...“

„Me džanav, hoj amare Roma but chochaven, savoro preku vakeren, the so nane čačo, so pisinen pro internetos...“

„No, dikhen, sar ačhel paš lende?“

„Naačhav paš lende, ale prindžarav amari mentalita, igen lačhes...“

„Avka amare Roma chochaven?“

„Na, hoj čak chochaven, ale but kija avri duminen...“

„Avka amen sam bibacht, the o Ukrajinci hine lačhe?“

„Na, na, oda naphenav, čak nakamplamas pre lende te vičinkerel, hoj len mardaraha, te vihrožinel...“

„Savo vičinkerišagos, mardarde amenge terne čhaves, chudena amendar pale...“

„Hi, hin tut čačo, ale olestar hine o šingune, the o sudos...“

„Oleske me napaťav, jon savoro avresar kerena, andre učharena, pr'oda me dav miro šeroľ!“

„Inangom mušinen avri te šetrinel, the palek pes...“

„Napaťav, jon kerena olestar, sar hoj pes brajinelas...“

„Muľa o manuš, odava mušinel o došalo te cerpinel, me šundom, hoj les phosaďa paš o mariben...“

„Hi, the znasilňinda terna čha...“

„Avka hi, amen natromaha te džal aňi andro foros, angle lende...“ tho-vel pes ke romňi e gadži.

„Ale odava napisinaha tiž pro internetos, sar pisinen džungale lava, the vihrožinaha lenge...“

„Romňale, napelinen tumen, ola amare romane čhave, so pisinen pro internetos, hin len čačo. Kampel lenge te phagerkerel lengere kokala, the palek avela lendar smirom. The me lenca gelomas, ale som imar phuro, the nane man nišavi zor, me len diňomas fest...“ vakereľ o baro maribnaskero Rom.

Me imar džanav, so bi kerelas – nič, ha, ha.

„No, manuša mire, me imar džav, ačhen Devleha, mištes vakerahas amenge.“

„Ačh Devleha.“

No, me džav khere, odava vakereľen mange nakerel lačhes pro jilo.

Kaj avľa ajsi nanavistá? Khatar? Duminav, hoj te o bare raja kerenas rendešnones vaš amare manuša, ale jon na, jon čak la Ukrajinake savoro keren pre dzeka, odoj den o bare love, the savoro, so lenger o prezidentos kamel. Amen o Roma šoha nasamas ajse bibachtale, odava savoro hin la bidatar, o manuš peske našťi cinel rendešno chaben. Sa keren o bare raja, savoro hin igen kuč, o chaben, savoro. Mange odava avka nadžal, me som imar duchodkiňa, varesar džava avri. Ale te ulomas terňi, le čhavorenca, the nauľahas so te del te chal le čhavorenge, talam the me ulomas ajsi bibacht, the vičinkerdomas pre savorende. O bare raja den le Ukrajincenge, so čak jon kamen, the amare manuša hine andre bida. Odava na o Ukrajinci, ale amare bare raja keren maškar o manuša bari nanavistá...

Irena Eliášová

ROMA ISAF – fungujeme jako tým, jako rodina

Máme dva fantastické průzkumníky Kubu „Bravo 5“ Moce a Michala „Bravo 7“ Fila. Martin „Bravo 6“ Huječek je pyrotechnik, bez kterého by to taky nešlo a také je s námi odvážný útočný střelec Adam „Bravo 8“ Lorenc.

Jak máte rozdělené pravomoci v týmu a jaké je tajemství vašeho úspěchu v soutěžích, Zdeňku?

Máme klasickou armádní hierarchii velení, každý z nás se může ujmout velení týmu. Názor každého z nás je

strategicky důležitý a zatím nám to vychází. Všichni milujeme zbraně, milujeme taktiku, pravidelně cvičíme a všichni máme bojového ducha. Spojuje nás láska k tomu sportu, k naší zemi a také odpor k terorismu a bezpráví.

Vás je nyní osm v týmu, jak jste se poznali?

S některými se známe už ze střední školy. Máme k sobě velké přátelské pouto, které nás drží pohromadě. Někteří přichází, zkusí to, a buď

zůstávají a cvičí dál, nebo odchází. Víte, jak je to s lidmi.

Jakou používáte taktiku při hře a jak vás vnímají jiné týmy?

To je jednoduché. Náš výborný ostřelovač „Bravo 3“ zaujímá výhodnou pozici, jeden mu kryje záda, další dva jdou druhou stranou a kolektivně jdeme do cíle, který je stanoven organizátory soutěže. Někdy musíme osvobodit člena vlády, jindy stačí zmocnit se budovy a vzít vlajku. U nás se nikdy nestá-

O Roma vakeren

Pořad ČR určený pro Romy. www.romove.cz

vá, aby jeden zmizel a nebyl do konce hry ostatními viděn, čili hrál sám za sebe. My jdeme dopředu vždycky spolu a ukazujeme si, co budeme dělat.

Před nějakou dobou jsme hráli v Kladně proti týmu vojáků ve výslužbě, nebyli to žádní důchodci, ale zkušený frajeři kolem třiceti, čtyřiceti let, a mezi nimi i pár policajtů. Ze začátku nás nebrali úplně vážně, ale ihned po prvním zásahu, kdy jsme jako první vběhli do budovy, kterou bylo třeba obsadit, tak pozorněli. Pak byl poslední úkol, kompletně obsadit další budovu, ve které ale už byli zmínění kluci se samopaly a kulomety. Tam jsme neváha-

li, budovu jsme oběhli zezadu, “Bravo 6” ji zakouřil dýmovnicemi a petardami a vlítli jsme tam ve dvou lidech. Oni proti nám nedokázali nic udělat a naštváli se. Oni měli všichni drahé zbraně a my jen základní vybavení a mnohem levnější výzbroj. Dnes už máme taky lepší výzbroj a upgradovaný zbraně a ostatní nás respektují a berou mnohem líp než na začátku...

Každý z vás je jiná osobnost. Jaké máte vlastnosti jako hráči?

Jsem všichni odvážní, bratr má skvělou reakci, je bystrý a výborně se orientuje v každém prostoru, ve kterém se ocitne. Ostatní kluci jsou technič-

tí, vyznají se do detailu ve zbraních, svoje umění neustále zdokonalují. Někteří z nás rádi plánují řešení bojových situací, jiní jsou spontánnější. Jako tým se skvěle doplňujeme a učíme se od sebe navzájem.

Jak často cvičíte?

Každý víkend. Jednu chvíli jsme měli takový hezký „problém“ – třem klukům zároveň se narodily děti. Ale nakonec jsme to ustáli a jedeme dál. Chybí nám finanční prostředky na modernizaci zbraní, výstroje a munice a také bychom rádi začali sami pořádat turnaje.

*rozhovor vedl Sabir Agalarov
foto: Sabir Agalarov*

Nenávist je zlá věc...

Co se týče mě, já nevím, co je nenávist, protože jsem to zatím nikdy nepociťovala, asi mi nebyla souzena od Pána... V mém životě mi bylo hodněkrát ublíženo, a řeknu vám, že jsem necítila k tomu člověku, k ženě nebo k muži, žádnou nenávist, skutečně! V tu chvíli mi to bylo líto a řekla jsem si: „To je blbec...“ a život šel dál. Často v práci byly opravdu takové chvíle, že se skoro nedalo ani vydržet, vedle mě ženská se mě ptá: „Ty jsi to nevrátíš, tebe to neštve?“ Štve, a co jí mám říct? Že je blbá? Zkrátka, nikdy jsem se nemusela hádat a vztekat a nenávidět toho, kdo mi ublížil slovem. Ale pamatuji si to a dávám na sebe pozor! My Romové to velmi dobře známe, tu nenávist od našich spoluobčanů, žijeme tu dlouho, narodili jsme se tady, přesto nás nenávidí, jenom proto, že jsme tmavé pleti. Právě proto se mi nelíbí, že naši Romové začali ukazovat, jak dokáží také nenávidět, jaká používají ošklivá slova a ty výrazy, jsem z toho úplně vedle!

„Nechápu tě, že ti nevadí ti hnusní Ukrajinci,“ říká mi naše nazlobená sousedka, gádži.

Je nás tu dost, sedíme a kecáme o dnešním těžkém životě a o všemožných problémech.

„No, vadí mi taky, ale nebudu je proklínat a nadávat...“

„No jo, ty jsi moc slušná Romka, neumíš nadávat...“

„Ne, nejsem moc slušná, ale jsou to taky lidi a já to znám, když někoho nenávidíte, jak je to hnusný pocit...“

„Ta gádži má pravdu, ti Ukrajinci jsou velmi zlí a každého napadají a za chvíli nás Romy budou zabíjet...“ ozvala se starší Romka, ta má opravdu ostrý jazyk.

„Paní Demeterová, přeci my Romové víme, co je nenávist, zapoměla jste, jak nás všichni bilí nenávidí?“

„Ne, nezapoměla, ale teď se jedná o Ukrajince...“

„Já vím, že naši Romové hodně zveličují, ne všechno je pravda, co píšou na internet...“

„No, vidíte, jak se jich zastává?“

„Nezastávám, ale znám naše lidi, znám naši mentalitu, až moc dobře...“

„Tak naši Romové lžou?“

„Ne, že lžou, ale taky si hodně vymýšlejí a přidávají...“

„To znamená, že my jsme špatní a Ukrajinci jsou hodní?“

„Ne, ne, to neříkám, ale neměli bychom to přehánět s tím vyhrožováním...“

„Jaké vyhrožování, oni dostanou zpátky, co nám provedli, zabili nám romského kluka...“

„Ano, to máte pravdu, ale od toho je policie a soud...“

„S tím nesouhlasím, oni to všechno přikryjí a nijak je nepotrestají, na to dám krk!“

„Musí se to vyšetřit, jak to bylo a potom se rozhodne...“

„Nevěřím, já přesně vím, jak to dopadne, určitě to udělají, jako že to byla obrana...“

„Umřel člověk a to musí odpykat ten dotyčný, já jsem slyšela, že to se stalo při rvačce...“

„Ano, a další mladá holka znásilněná...“

„Ano, dělají tady u nás hrozné věci, za chvíli nebudeme moct jít ani do města kvůli nim...“ gádži se nedá a dává za pravdu Romce.

„Ale to neznamená, že budeme souhlasit s těmi, co píšou na internetu ty nenávisťné výhrůžky...“

„Ženský, nehádejte se, paní Demeterová má pravdu a ti naši hoši, co píšou na internetu, mají pravdu, dělají dobře. Je třeba jim namlátit pořádně držku a bude od nich klid. Velká škoda, že já nemůžu, už jsem starý a síla mě opustila...“ starší Rom se přidal k velké debatě.

„A kam to povede, když se budeme s nimi hádat a nenávidět je?“ dostala jsem vztek.

„No, kam to povede? Budou se nás Romů bát a nedovolí si na nás, ty Ukrajinci zas*aný, já kdybych mohl, to byste koukali!“ řekl bojovník a napil se piva.

Já na něj koukám a představuji si, co by asi tak udělal. Asi vůbec nic, to jenom jeho jazyk je tak silný, ha, ha.

„Lidičky, já se s vámi rozloučím, hezky jsme si pokecali, mějte se, na shledanou.“

„Na shledanou.“ Pozdravili mě a já jdu domů. Takové řeči mi opravdu nedělají dobře.

Kde vzniká ta nenávist? Myslím si, že kdyby dnešní vláda byla trochu jiná a pořádná, jednala by rozumně, nebylo by tolik nenávisti mezi námi Romy. My jsme nikdy takto zlí nebyli, to všechno vzniká od té bídy, od hladu, který má tolik lidí. Z té drahoty, že si člověk nemůže dovolit pořádné jídlo, kdyby vláda nemrhala tolik peněz pro Ukrajinu. Je zřejmé a vidíme to, jak jedná vláda s Ukrajinou, jak ji ve všem podporuje a naši lidi na to mají vztek. O mě nejde, mám starobní důchod a nějak vyjdu, ale pokud bych byla mladá a s dětma a nebylo by co k jídlu pro děti, možná bych taky tak nadávala a byla zlá. Naše vláda dává Ukrajincům všechno, co chtějí, a naši lidi žijí v bídě. To ne Ukrajinci, ale naše vláda způsobuje mezi lidmi velkou nenávist...

Irena Eliášová

S psycholožkou o magii, intuici a umělé inteligenci

„Zastavme se pokaždé, když budeme mít chuť napsat někomu kritický komentář, představme si ho před sebou a zformulujme svoji odpověď jinak,“ říká v exkluzivním rozhovoru psycholožka a psychoterapeutka Andrea Ghaisová Tibenská.

Současná kultura se potýká s přebytkem informací, které mnozí buď nejsou schopni zpracovat, a tím „přichází o rozum“, nebo naopak vyhledávají informace, které neurózy a jiné psychické potíže prohlubují. Jak takové procesy rozpoznat u mladých lidí a jak bychom tomu měli zamezit?

Mozek je docela přizpůsobivý orgán a s přebytky informací si poradí. Co nepotřebuje, zapomene, co neumí zpracovat, nezpracuje, když už má dost, tak se o další informace nezajímá, ale namáháním se podobně jako sval cvičí a zlepšuje. Možná naopak na svůj mozek klademe mnohem menší nároky, tím, že jsou informace lehce dohledatelné a nemusíme si je pamatovat. Psychické nemoci nemusí souviset s přemírou informací, ale spíš s celkově nevhodným prostředím, ve kterém žijeme. Mozku vadí hlavně přemíra stimulů – vzruchů – a tím současný svět docela trpí. Všude hodně lidí (dvakrát víc než před pár desítkami let), hodně zvuků, naše bydliště z velké části zamořil nepřetržitý hluk aut nebo jiné techniky. Už jen samotný tento fakt je neustálým stresorem, se kterým se náš mozek musí vyrovnávat. Spolu s internetem zmizela z našich životů tolik potřebná „nuda“ – naše dny se nesou ve znamení nepřetržitých vzruchů, kterými se zabýváme. Před několika tisíci lety jsme byli „dizajnovaní“ na žití v menších skupinách s pevnými vazbami a sociálním životem. Pracovali jsme nejspíš jenom pár hodin denně, lovení zvěře, sběr plodů, příprava jídla, obydlí a oblečení nejspíš tolik času našim předkům nezabraly. Náš sociální život byl nejspíš velmi intenzivní, s druhými nás pojila nepřetržitá blízkost a silné celoživotní vztahy. Hodně jsme spali a hodně mluvili, hodně se nudili, a naprosto všichni čas jsme trávili v přírodě. Dnes moc nežijeme v souladu se svým původním programem. Jsme více nahuštěni ve městě, ovšem s výrazně oslabenými vztahy mezi jednotlivci. Velká část z nás žije se silným pocitem osamění. Požadujeme po sobě velký výkon v práci, na úkor spánku i vztahů s nejbližšími. Ve chvíli, kdy nežijeme v souladu se svým původním plánem, lze očekávat potíže se psychikou. Nejsem si jistá, nakolik však vinu za to můžeme házet jen na internet a informace.

Co je nenávist z pohledu psychologie? Internet potažmo sociální sítě jsou prostorem, ve kterém mnoho lidí ventiluje své napětí a zlobu. Je třeba to brát vážně, nebo je to jen negativní vedlejší účinek života v lidském společenství? Jak ochránit děti a mládež před takovým jednáním?

Agresivita na sociálních sítích je opravdu všudypřítomná. Když s námi někdo „naživo“ sdílí své myšlenky, zážitky, svůj příběh, automaticky si k němu tvoříme vztah. Dáváme mu podporu, zájem, rady, pokud kritiku, tak jen jemně. K lidem, kteří s námi sdílí něco svého přes internet, si však blízký vztah netvoříme. Nestáváme se k nim citliví, empatičtí. A nemáme problém je zkritizovat. Pořádně jim to nandát, často o to víc, co jsme neřekli svému šéfovi a kolegyni, stejně jako bratrovi, který nás svým jednáním štvě.

Jenže ve chvíli, kdy na síti sdílíme své fotky, myšlenky, příběh, se nám děje cosi jiného. Druhým lidem se otevíráme, stáváme se citliví, čekáme jemné zacházení. I při empatické zpětné vazbě, kterou dostaneme, nevidíme tvář toho druhého, tón jeho hlasu. Pořád dokola si čteme tu jednu kritickou větičku, podporu v dalších větvích přeskakujeme. Dokonce i neutrální věty máme tendenci si vykládat spíš negativně. A cítíme zranění, které bychom u živého kontaktu neucítili.

Proto je důležité i v pracovních kontaktech spíše telefonovat, nebo se vidět „naživo“, než se spoléhat jen na psanou komunikaci. Při opravdové agresi na síti cítíme bolest, která může trvat i celý den a víc. My jsme se otevřeli a ten druhý zaútočil! Navíc ten druhý často není sám, přidají se k němu druzí a pro nás je to zážitek, jako by nás někdo hromadně kamenoval. U opravdu velké agrese zažíváme i silně traumatické zážitky, který v nás přetrvává roky a je schopen nás dohnat k vyhozenému jednání – třeba sebepoškozování, sebevraždě.

Mladým lidem pomůžeme, pokud jim půjdeme příkladem. Tak jako ve všem. Zastavme se pokaždé, když budeme mít chuť napsat někomu kritický komentář, představme si ho před sebou a zformulujme svoji odpověď jinak. Pokud máme nezadržitelnou potřebu mluvit o druhých za jejich zády, mluvmě laskavě. Povídejme si s dětmi o sociálních sítích. Povídejme si s nimi o agresivních příspěvcích. Učme je být opatrné před tím, co na síti sdílí a jestli vůbec. Mluvmě o tom, když my se staneme terčem agrese na síti a ukazujme jim, jak s tím zacházíme – můžeme si někomu blízkému postěžovat, můžeme chvíli smutnit, vztekat se, že nám někdo ublížil. A naše děti to mohou vidět. A můžeme jim ukázat, že máme na to, svůj smutek ustát. Učme je, jak mohou kamarádovi pomoci, když on se stane terčem agrese. A naučme je zpracovat, když se terčem agrese stanou oni. V období puberty narůstá tendence mladých s námi nesdílet své trápení, je potřeba proměnit náš vztah, spíš naslouchat a nabízet, než radit a řídit. Pomáhá, když si s mladými lidmi povídáme o sobě (a zároveň z nich neděláme své kamarády, ne-dej bože, psychoterapeuty). A ještě jednu důležitou věc můžeme udělat. Být s vrstevníky je pro děti v pubertě a adolescenci jejich největší vývojová potřeba. Bez kontaktu s vrstevníky se trápí. Co nejvíc je podporujeme v tom, aby budovaly přátelství „naživo“ – a zároveň tak, aby se z nich nestaly nekontrolované děti ulice. Přizvěme jejich kamarády do své domácnosti, ke stolu, na výlety. Navažme vztahy s rodiči jejich kamarádů (stačí, že se známe, umíme prohodit pár vět a domlouváme se přes telefonní čísla).

Obrací se na vás lidi, které užívání internetu dohnalo až na vaši židli? Jaké problémy řeší? A jakou terapii jim nabízíte?

V posledních letech pracuji málo, jsem pořád na mateřské, ale stejně je to velké téma jednoho mého klienta. V podstatě až trauma, které výrazně ovlivnilo dalších mnoho let jeho života. Média, celkem nespravedlivě, udělala z mého klienta padoucha, o kterém se v jednu dobu hodně psalo. V internetovém vyhledávači je pořád vykreslen jako padouch, už deset, dvacet let, k žádnému dalšímu celonárodně zajímavému tématu se nepřipletl, a objektivní popisy dané situace jsou ztraceny až někde na desáté stránce Googlu. Ovlivnilo to jeho navazování nových vztahů, blízkost ve vztazích, sebehodnocení atd. Je to téma, které má mnoho vrstev, ošetřit to vůbec není rychlý proces.

Hodně Romů inklinuje k pocitovému vysvětlení události, hodně jich dá na tzv. intuici. Co je podle vás intuice?

Intuici si můžeme představit jako umělou inteligenci. Náš mozek neustále vyhodnocuje množství podnětů, které vědomě vůbec nemáme možnost obsáhnout – naše vědomí by bylo zahlceno, mozek pořád pečlivě vybírá, co budeme vnímat. Jestli to, o čem paní učitelka mluví, nebo jak si pořád škrábe předloktí, kde jí něco štíplo, jak spolužák vedle v lavici při psaní vyplazuje jazyk, nebo to, jak se za okny školy na ulici někdo dohaduje a k tomu se počasí schyluje k bouři. Náš mozek zná, jak dané situace dopadly, výsledky si uchovává, aniž bychom my měli přístupnou vzpomínku na danou situaci. A ve správnou chví-

li nás o možném nebezpečí, nebo o možném příjemném zážitku, informuje pomocí intuice. Já sama vnímám intuici jako důležité informace. Z druhé strany si intuici i v jejích negativech můžeme představit jako umělou inteligenci – může nám naservírovat chybný výsledek a ani není schopna říct, jak k němu došla. Naše intuice na rozdíl od umělé inteligence navíc nemá k dispozici tolik dat a takový výkon mozku, takže je dobré vědět, že nám sice poskytuje mimořádně cenné informace, ale ne vždy jsou ty informace pravdivé.

Jak naučit lidi upřednostňovat racionální analýzu události na základě svých znalostí a dostupných faktů před intuitivním vysvětlováním všeho pomocí karet, magie, vnitřních pocitů a tzv. schopností? Intuice není to samé. U karet, astrologie, magie a víry v „superschopnosti“ některých lidí se nespoleháme na intuici, ale na systém víry v něco nadpřirozeného. Nespoleháme se na své vlastní pocity, ale na „superschopnosti“ někoho dalšího, případně nějakého „učení“. Opravdovou intuici můžeme velmi dobře doplnit racionálním vyhodnocením situace a dopracujeme se tak k nejlepšímu možnému výsledku. Ale naopak magie se s racionálním uvažováním celkem tlučce.

Jak vy osobně vnímáte osoby poskytující magické služby, „kérování“, věštění budoucnosti? Setkala jste se během svého života s nějakou osobou praktikující tyto nebo podobné magické služby? Někdy od svých šestnácti do dvaceti let jsem se snažila najít svého vlastního „guru“ a potkávala jsem fakt podivné lidi. Naštěstí mě

kritické přemýšlení bylo vždy silně vyvinuté, abych se nestala součástí nějaké sekty nebo zvláště nastaveného spolku. Určitě mi v tom pomohlo, že sama sebe mám ráda, svým pocitům i mozku věřím, vím, že se můžu na sebe spolehnout. A tím pádem slepě nevěřím lidem kolem, hlavně když jejich argumenty jsou v rozporu s mým intuitivním i logickým vyhodnocením situace. Jsem pro sebe dostatečně schopná a fajn žena, abych se životem „vedla“ sama – a je mi nepříjemné slepě „vedení“ druhých, kteří to se mnou „myslí dobře“. Několik provozovatelů magických služeb, ale hlavně jejich klientů, jsem potkala i na psychiatrii. Každopádně takové tarotové karty se dají v psychoterapii dobře využít, pokud Vy jako klient interpretujete „poselství“ karty – bez ohledu na běžný tarotový rámec interpretace. Pak už nepracujete s magií, ale s vlastní obrazotvorností, kreativitou, do které si promítáte své potíže a nacházíte kreativní řešení, nebo alespoň Vaše prožívání k situaci se překvapivě promění. Ještě jednou – nepracujeme ale s „magickými schopnostmi“ karet, jen s obrazy, které umí spustit silné emoce.

Jaké metody používají a proč jejich „bludné služby“ stále nachází nové a nové zákazníky? Jaké triky používají?

Myslím, že hlavní zbraní různých čarodějek a léčitelů je jejich vlastní nerealistická víra v sebe. Nedochází jim, že prožitek „osvícení“ může zažít každý z nás a nedělá nás ničím výjimečným. I když se v dané chvíli „napojujeme“ na velký zdroj pozitivní energie a je to silný zážitek, my nejsme tou energií. „Osvícení“, které kromě duchovní cesty umí zajistit i některé drogy působící na náš mozek, nijak nevyřešilo naše malé ego, ani vztek na manžela, ani chuť pomlouvat sousedku a už vůbec ne schopnost vědět si rady se svou životní cestou. Pokud se rozvíjím jenom v spirituální oblasti a jsem přesvědčený, že všechno další už mám vyřešené, žiju s pocitem nadřazenosti vůči druhým a mé vztahy s nimi se stávají zhoubné, jak dokazují životní příběhy většiny guruů působících v Evropě – a jak můžeme vidět i u mnohých kněží, léčitelů nebo kartářek. Toto téma hezky zpracovává A. S. Wittemann – Architektura vnitřního světa člověka. V knize to je jenom okrajové téma!

Ovšem laskavé, vnitřně moudré, naslouchající, nesoudící lidi, kteří nám dávají sílu řešit své problémy po svém, můžeme potkat kdekoli, i mimo pracovní psychoterapeuta. Třeba u kartářky, která výklad našeho osudu nebere tak vážně a místo toho se zájmem naslouchá. Anebo u své babičky, učitelé nebo kamarádky mámy. Nebo u místního úžasného kněze. Prostě i některý léčitel Vám může dát přesně, co potřebujete – laskavý zájem. Ale že Vás vyléčí z rakoviny, bych mu nevěřila, a měl by být trestně odpovědný, pokud to tvrdí a zdržuje Vás od

řádné léčby, která Vás může zachránit. Každopádně je potřeba myslet na to, že vědmy, léčitelé, kartářky a podobně nepodléhají žádné regulaci, vzdělání, nemají supervizi, a riziko, že Vás mohou zneužít, je reálné a vysoké. A nemusí jít jen o peníze, o které přijdete a nic hodnotného za ně nedostanete.

„Všechno je špatně“, „tato vláda na nás něco chystá“, „covid je naplánovaná strategie zaměřená na zničení lidstva“ a podobné bludy nachází mnoho fanoušků, kteří v tom vidí něco, co „ostatní nevidí“. Lži a manipulace dávají určitým typům lidí pocit výlučnosti a zvláštního vědění, které obyčejní smrtelníci nemají. Často jsou to uživatelé tvrdých drog, jako je alkohol a pervitin. Setkáváte se s podobnými lidmi i ve své praxi? Co je to za jev a jak moc je nebezpečný?

Víru v konspirační teorie a jiné hoaxy má široká škála populace, ne jen závislí. V poslední době jsem slyšela větu, kterou kdosi chytrý řekl a se kterou jsem hodně souhlasila: „Báli jsme se, co sociální sítě udělají s mladou generací a přitom jsme se měli bát o důchodce.“ Důchodci často využívají sociální sítě k šíření různých konspirací, které nekriticky přijímají. Každopádně víra v „alternativní pravdy“ není omezena ani na důchodce, ani na lidi žijící v chudobě, ani na lidi s nižším vzděláním, i když všude tam se vyskytuje více. Kolem nás je tolik lidí, kteří věří, že očkování je zlo a že Putin se jenom brání proti agresi západu, že je nemožné se s nimi nesetkat. Odpověď, co je to za jev, je velmi těžké a já sama jsem ještě neslyšela ani nečetla komplexní odpověď, která by mne uspokojila. Už vůbec si nemyslím, že já jsem schopná ji dát. Myslím si, že to může souviset se západní demokracií. I když lepší systém řízení země neznáme, stejně velká část populace žije v chudobě nebo na pokraji existenčních potíží a žádá politická strana tento problém neumí vyřešit. Chudí lidé mají oprávněný důvod nevěřit, že politici zastupují i jejich zájmy. Od toho je jenom krůček k tomu: „Žádnému člověku tam nahoře se nedá věřit.“ Ale víra v konspirační teorie může souviset i s obavami kvůli změně klimatu – všichni se bojíme, jak svět za pár desítek let bude vypadat, chybí nám základní pocit, že svět je bezpečné místo na žití. Zrovna katastrofické fantazie a víra v ně se přímo nabízejí. A ze všeho nejvíce si myslím, že porozumět pravdě je prostě pro náš mozek náročné. Pravda téměř nikdy nebývá černobílá a jednoduchá. Třeba takové očkování. Je prostě jednodušší uvěřit, že očkování lidi poškozuje, přečíst si příběhy lidí, kteří onemocněli nebo umřeli po očkování na covid, o dětech, u kterých se vyskytl autismus, po tom, co byly očkovány a prostě věřit ve škodlivost očkování a pokládat to za „pravdu“. Opravdová pravda totiž obsahuje mnoho vědeckých termínů, kterým je těžké rozumět z mnohých vědeckých oblastí, které ani není schopen ob-

sáhnout jeden specialista. A navíc ta „opravdová pravda“ není ani tak jasná a jednoduchá na odpověď. K porozumění „pravdě“ je potřeba znát základní statistiku a čist odborné články v angličtině, umět kriticky zhodnotit jejich metodiku, průběh experimentu, sběr dat i výstupy, přínos pro „poznání pravdy“ a věnovat tomu fakt hodně času. A to je prostě obtížné, a tak většina z nás stejně nezbyvá nic jiného, než „věřit“ – ale lidem – odborníkům, vědcům, nebo alespoň chytrým novinářům, kteří na nás působí odtazitě, povýšeně, arogantně, bez zájmu o nás „obyčejné“, kteří navíc na nás mluví nějakou neznámou řečí. To už raději budeme věřit někomu, kdo je nám blízký.

Jak zamezit šíření takové ne-racionální pseudospirituálního vnímání ve prospěch vzdělání a pozitivního a tvůrčího myšlení?

Věřit, že nepotřebuji dát své děti očkovat, protože mé děti bude léčit má láska, dobré jídlo, sluníčko a příroda je také pozitivní a tvůrčí myšlení. Stejně tak víra v celosvětové spiknutí, které má za cíl... každou chvíli něco jiného. Zas neupírejme tolika lidem jejich kreativitu a tvořivé myšlení. Pokud se bavíme o tom, jak docílit, aby lidé rozuměli, že v některých oblastech vážně existuje jen jedna jediná pravda – i když komplikovaná – a všechno ostatní jsou nepravdy, a ne alternativní pravdy... Doufám, že na dnešních školách už téměř všude probíhá výuka kritického myšlení a že v budoucnu její význam nadále poroste. Také doufám, že čím dál víc vědců pochopí nutnost komunikace směrem k nám, obyčejným lidem, způsobem, kterému můžeme rozumět. Věřím, že i pro společnost prospěšné politické strany se budou inspirovat u populistů a naučí se pozitivně komunikovat se svými voliči.

Sociální sítě a jejich vliv na dnešní mládež – v kolika letech je podle vás ideální, aby dítě vlastnilo chytrý telefon? Nebo je vůbec dobře, že dítě vlastní telefon?

Sociální sítě jsou s námi příliš krátkou dobu, a dělat experimenty s lidmi je příliš složité, abychom znali jasnou odpověď. Sociální sítě mají kromě negativ, která můžeme jasně vidět nebo alespoň tušit, i svoje pozitivum (spojují nás s blízkými, kteří jsou fyzicky daleko, třeba). Také bez znalosti práce s internetem už není představitelné, že by naše děti zvládly žít svůj dospělý život. Všechno se odehrává na internetu, včetně komunikace s lékařem nebo bankou. Takže je potřeba, aby děti určitý čas na internetu trávily. No a otázka je, kolik, aby je to zároveň nepoškodilo. Pokud mi jako mámě malých dětí někdo dá důvěryhodné vodítko, kdy je tedy nejlepší dětem pořídit telefon, a pak chytrý telefon, taky budu za to ráda. Můj prozatímní postoj je, že je pro mne v pořádku, když dítě tráví čas koukáním na pohádky, hraním videoher, později na sociálních sítích, pokud to není na úkor jiných věcí, jako

je třeba povídání si v rodině, času s přáteli „naživo“, na úkor fyzického pohybu, bytí v přírodě nebo na úkor spánku.

Kolik stráveného času na sociálních sítích je podle vás pro dítě adekvátní?

Pokud to nemá být na úkor jiných věcí, školy, úklidu v domácnosti, času s kamarády, času s rodinou, koníčků a čtení, pohybu, přírody, kultury a spánku, zas tak moc času k dispozici není. Každopádně, jak už jsem psala, nemůžeme dospívajícím dovolit být venku s přáteli jen pár hodin týdně, protože o ně máme strach, a zároveň jim zakázat sociální sítě, kde se se svými vrstevníky můžou spojit. Mladí lidé doopravdy ke svému spokojenému životu nutně potřebují blízkost jiných mladých lidí.

Jaký může mít vliv na děti používání sociálních sítí do budoucna? To poznáme v budoucnosti, kdy už to budeme vědět, co intenzivní používání internetu a sociálních sítí během psychického vývoje umí způsobit.

Jaké jsou nebo mohou být problémy a psychické následky nadužívání sociálních sítí?

Pokud to s internetem a sociálními sítěmi přeháním, jednoznačně zanedbávám jiné důležité aspekty, bez kterých nemůžu být v životě šťastná. Zanedbávám vztahy s druhými, fyzickou kondičku, zdraví, odpočinek, spánek, mám málo času na nabírání zkušeností a osobnostní rozvoj, zanedbávám intelektový rozvoj, porozumění sobě, schopnost sama se sebou v klidu vydržet – vnímat se. Neumím vydržet konflikt, který k blízkým vztahům pa-

tří – vždy se bude dít, že ty chceš k obědu halušky a já thajské kari, ty chceš jít na výlet a já chci uklidit celý dům... Pokud trávím mnoho času na sociálních sítích, jsem náchylnější považovat virtuální realitu za pravou – přestanu mít nadhled, že kamarádka se na fotkách z dovolené sice směje u vody se svou rodinou, a ukazuje dokonale naaranžované jídlo, které uvařila, a večerní procházku se zmrzlinou ve městě, ale ve skutečnosti teploty už několik dnů po sobě atakovaly čtyřicetku, většinu času trávili zavření v apartmánu (proto tolik vyvařování), u vody se přes slunce nedalo vydržet, večerní procházka proto, že jinak to nešlo, každého tak trochu bolela hlava, všichni byli na sebe celý den protivní a říkali si, že toto už je naposled, co jsou u moře.

Pokud trávím na internetu příliš času, nemám jak „ošéfovat“, aby můj život byl pestrý a aby mi v něm bylo dobře. Abych se cítila schopná v sociálních vztazích. A začíná narůstat můj pocit úzkosti, až silné úzkosti. Začínám se trápit, až být depresivní. Můj život mi nechutná, až chci umřít. Nevěřím si, nemám se ráda, až se sebe poškozuji nebo držím nesmyslné diety a trápím se hladu.

Já vám tímto děkuji za tak hluboký rozhovor. Co byste chtěla vzkázat našim čtenářům Romano hango?

Naplňte svůj život vším, co máte rádi. Klidně i internetem a sociálními sítěmi, ale ne na úkor „životních“, „fyzických“ zážitků. Udělejte vše pro to, aby Vám Váš život chutnal, i když cesta k tomu ve Vás vzbuzuje obavy. Překračovat svůj stín se vyplatí.

rozhovor vedli Sabir Agalarov a Veronika Kačová

SOBIBOR 1943: VZPOURA

14|10|2023 v 16 h

**Přednáškový sál v Hodoníně u Kunštátu.
Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě**

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
media@rommuz.cz
rommuz.cz

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²
Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
žádosti o inzerci na: holomkova@srnm.cz

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Cejl 460/35, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010 nebo pošlete e-mail s vašimi údaji na adresu holomkova@srnm.cz

cena předplatného pro rok 2023 je 420 Kč

ZDENĚK DANIEL

VESMÍRY/ KOSMOSA/ UNIVERSES

 B | R | N | O | I

* VERNISÁŽ 2/3/23
 * 3/3/23 – 31/12/23

* rommuz.cz
 * Bratislavská 67, 602 00 Brno

SRNM

Adresa redakce

Romano hangos

a

Společenství Romů

na Moravě

Cejl 460/35,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnm.cz
číslo účtu:
2300661977/2010